

Ellevios kommentarer på Energikommissionens rapport Kraftsamling för framtiden

Inledning

Ellevio är ett av landets största elnätsföretag och driver regionala och lokala elnät och distribuerar el av högsta pålitlighet till nära 918 000 kunder i Sverige, motsvarande ca en femtedel av landets kunder. Vårt elnät är totalt 72 000 km långt vilket motsvarar nästan två varv runt jorden. Vi sysselsätter totalt 3000 personer. Vi vill därmed betona att den praktiska nyttan och effekten av åtgärder och förslag som genomförs i hög grad tillvaratas av våra nära en miljon kunder och inom ramen för våra system.

Grundläggande står vi bakom den historiska energiöverenskommelsen som ligger till grund för kommissionens förslag, och i de delar vi inte kommenterar så stödjer vi remissvaret från Energiföretagen i Sverige.

Sammanfattning av våra synpunkter

Övergripande konstaterar vi att kommissionen tydligt lyft fram elnätens roll som en avgörande funktion för att kunna uppnå de övergripande målen för ett effektivt och hållbart energisystem. Elnäten skall kunna hantera distributionen mellan producenter och konsumenter, skall hantera effektivitetsvinster och höga kapacitetsbehov såväl som tillvaratagande av småskaliga lokala energikällors växlande bidrag med god förmedlingskapacitet. Allt givet förväntad pålitlighet ytterst nära 100 procent. Samtidigt som urbanisering av städerna och avfolkning av gles landsbygd skapar utmaningar för elnätskunder och elnätsbolagen.

Det är därför positivt att kommissionen föreslår fortsatta utredningar av de stora utmaningar elnäten står inför. Vi hoppas att vidare utredningsarbete inom ramen för kommissionens fortsatta arbete tittar på frågor om hur urbanisering/avfolkning ska hanteras, elnätets roll avseende att underlätta elektrifieringen av transportsektorn eller möjlighet att nyttja lager för bl.a nätstabilitet, fortsatta investeringsincitament för att möta förändrade laster och lokalisering av ny elproduktion.

Vi sammanfattar detta vidare i punktform nedan :

- Energiskatten höjs under de närmaste åren ytterligare för flertalet konsumenter, för att bland annat kompensera för minskade produktionsskatter på vatten- och kärnkraft. I rapporten betonas att elkunder under de senaste åren haft lägre elkostnader. Vi vill här tydligt betona att skatterna på konsumtionen på kort- och lång sikt hämmar användningen av el som energibärare, vilket i sig motverkar andra mål i kommissionens arbete. Konsekvensanalysen bör genomföras mer noggrant i det fortsatta utredandet.

- Att regelverken för nätföretagens reglering ständigt bör utvecklas måste vägas mot att vi vill ha en stabil och förutsägbar reglering.
- Vi anser att det krävs en övergripande politisk tydlig målbild för regleringen för att skapa en stabilitet och förutsägbarhet för utvecklingen av elnäten.
- Vi anser att det är bra att elnätsföretagen ska få möjlighet att testa nya affärsmodeller och annan prissättning för utvalda kunder i pilotprojekt.
- Intäktsregleringen behöver ta hänsyn till de ökade krav som kommer att ställas på elnäten.
- Vi anser att det bör införas incitament i intäktsregleringen för utveckling av och investeringar i nya tekniska lösningar och nya tjänster.
- Vi ser att betänkandet har en tydlig skrivning om utmaningen i ökade kostnader för elnätskunder i glesbygden p g a avfolkning av glesbygdsnät och den pågående urbaniseringen till de tre stora storstadsregionerna i Sverige. Vi saknar dock ett tydligt utredningsförslag för att öka möjligheterna för fortsatt samprissättning genom borttagande av kriteriet geografisk närhet i ellagen.
- Vi delar betänkandets syn att underliggande elnät måste ges möjlighet att ta ett större ansvar för delsystemen, framförallt i storstäderna där kapacitetsbehovet överstiger överliggande elnäts möjlighet att investera för att tillgodose nättillräckligheten.
- Eftersom förslagen kommer att påverka långt in i framtiden tycker vi att något borde ha sagts om hur en elhandlarcentrisk modell och tjänstehubb påverkar marknadsmodellen och elhandlaren samt elnätsägarens roller i relation till de ambitioner som betänkandet för fram.

Allmänna kommentarer till rapporten

Finansiering

Ellevio stödjer skatteväxlingen från kärnkraften och vattenkraften till energiskatten på kort sikt men ser att det finns uppenbara risker om den i realiteten styrande effekten av energiskatten är önskvärd. Skatten ger ingen uppenbar miljöeffekt, den ger effektivitetsförluster och den höga skatten ger dessutom upphov till behov av omfattande nedsättningar för globalt konkurrensutsatt industri. Ellevio anser att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att se över energibeskattningen av el för att skapa teknik- och aktörs- och konkurrensneutrala villkor och utreda huruvida beskattningen kan utgöra ett hinder för efterfrågefleksibilitet samt undersöka om det finns andra mer lämpliga skattebaser.

Marknadsmodell

En allmän kommentar är att det inte står något i betänkandet om den nya marknadsmodellen elhandlarcentrisk modell och tjänstehubb. Dock noterar vi att Energikommissionens uppdrag enligt direktivet är att ta fram underlag för en bred överenskommelse om energipolitiken med särskilt fokus på förhållandena för elförsörjningen efter år 2025-2030. Energikommissionen borde ha tagit

utvecklingen av denna marknadsmodell i beaktande då modellen kommer att vara implementerad innan betänkandes förslag ska implementeras. Noterbart är att i sammanfattningen skriver kommissionen att det i Europa och i Sverige förs en bred diskussion om vilken framtida elmarknadsmodell som ska användas, att det inte finns skäl att i det korta perspektivet ändra den befintliga marknadsmodell Sverige och Norden använder, men att det däremot är rimligt att över tid föra en bred diskussion om den framtida marknadsdesignen.

Skrivningarna om marknadsmodell handlar mycket om effektfrågan driven av större andel förnyelsebar energi (oplanerbar såsom vind och sol). Det är oklart vad som avses när marknadsmodellen inom EU-diskussionen handlar om energy only marknad (som vi har i Sverige och vill försvara) mot en kapacitetsmarknad som finns i många andra länder. För de delar av elsektorn som arbetar med kunder avses kundgränssnitt och hur ökad konkurrens på retailsidan ska stimuleras när ny marknadsdesign / marknadsmodell avses. Vi saknar en vidare diskussion om hur förändringar av kundgränssnitt påverkar andra reformområden såsom efterfrågefleksibilitet och hur utvecklingen av en central tjänstehubb kan komma att vara ett nav för flera av de reformområdena förs fram i kommissionens betänkande.

Efterfrågefleksibilitet

Betänkandet lyfter sammanfattningsvis fram frågan om att bygga ut och anpassa elnäten efter nya produktionssätt och att göra det möjligt för kunderna att bli mer aktiva och flexibla i sin användning som en av utmaningarna i elsystemet. Vidare uppmärksammar Energikommissionen som en utmaning en effektiv användning av energi och el som en förutsättning för omställningen av energisystemet och att det sker en fortgående effektivisering av användandet av el och annan energi samtidigt som det finns flera faktorer som pekar mot att elanvändningen kan komma att öka i framtiden. Energikommissionen lyfter fram ett ökat fokus på betydelsen av effekt och att det är motiverat att energipolitiken framgent inte enbart fokuserar på en effektiv användning av energi utan även fokuserar på utnyttjandet av effekt. Nya och förändrade krav kommer att ställas på en utbyggnad av överföringskapaciteten inom landet och till omkringliggande länder för att säkerställa drift- och leveranssäkerheten i elsystemet.

Energikommissionen noterar att en förändring av elproduktionens egenskaper också skapar nya utmaningar både vid driften av kraftsystemet och för upprätthållandet av dess driftsäkerhet. Effektiva tillståndprocesser och korta ledtider vid investeringar i kraftproduktionsanläggningar och ledningsnät har stor betydelse för att säkra en tillräcklig överföringskapacitet i elnäten och god tillgång på systemtjänster. Nya krav kommer att ställas på de framtida överföringsnäten på lokal, regional och nationell nivå. *Det är oklart vilka krav som det kan komma att handla om och vad detta kan innebära för elnätsföretagens del.* Dagens reglering premierar utbyte av äldre anläggningar, vilket inte alltid behöver vara lika med det som krävs i form av ny kapacitet eller redundans för ett leveranssäkert elnät. *Vi ställer oss därför positiva till effektivisering av tillståndprocesser och därmed kortare ledtider vid investeringar.*

Vi tycker också att det är intressant att EU har som målsättning att uppnå minst 10 procents sammanlänkning av medlemsländernas elnät år 2020. Den ökande volymen variabel elproduktion fördrar högre överföringskapacitet och mer flexibilitet i elnäten. Betänkandet anger att när konventionell elproduktion ersätts av stora mängder variabel elproduktion kommer elsystemets svängmassa att minska, beroende på att dessa produktionsslag inte använder synkronmaskiner som är direktkopplade till elnätet. Den minskade svängmassan medför att trögheten och den första balansregleringen av systemet försvinner, vilket gör att hastigheten på frekvensförändringen vid en störning ökar. Detta utgör en framtida driftsäkerhetsrisk eftersom systemet blir känsligare för störningar, vilka kan få betydligt större konsekvenser än tidigare. *Detta kommer antagligen att påverka elnätsföretagen, även om det främst påverkar på transmissionsnivån.*

Vi anser att branschen står inför ett paradigmskifte med tanke på mer volatil energiflöde, en naturlig avveckling av kärnkraften, mer variabel och decentraliserad elproduktionen driver mot att elsystemet mer går från att handla om energi till kapacitet. Kapacitetsutmaningarna har inte bara att göra med produktionstillräcklighet utan en allt viktigare kapacitetsutmaning är nättillräcklighet.

Efterfrågefleksibilitet kan inte bara handla om prissignaler på Nordpool utan måste även hantera kapacitetsbrist i elnätet. Urbanisering ökar behovet av ökad kapacitet i städerna. Elektrifieringen av transportsektorn ökar behovet av kapacitet i elnäten. Nya laster kan komma att skapa flaskhalsar i elnätet under vissa tidpunkter under året vilket ökar behoven av att elnätsföretagen i större utsträckning än tidigare erbjuder en kapacitetskomponent i tarifferna.

Det är viktigt att ta ett helhetsgrepp kring efterfrågefleksibilitet och att nyttja alla incitament och möjligheter till att hantera kapacitetsbrist. Därför är det bra att se över möjligheterna till individuella avtal, t.ex. genom att utnyttja fjärrvärmeproduktion till att stävja toppar.

Elnätens roll i framtiden

Avsnitt 5.3. i betänkandet om hur elnätets roll kommer att utvecklas i framtiden är intressant.

Sammanfattningsvis anser Energikommissionen att mycket talar för att elnätets roll kommer att bli mer komplex i framtiden. Genom att elnätet länkar samman produktion och användning av el kommer såväl den framtida produktionsmixen som den framtida användningen att påverka utvecklingen av elnäten.

Elnätsföretagen står inför en period med stora investeringar och investeringsbehovet finns i både regionnät och lokalnät. Behovet drivs i vissa fall av lokalt ökande elförbrukning, men beror främst på ett förnyelsebehov och av ökad andel variabel produktion i region- och lokalnät och det kan vara intressant för ett nätföretag om investeringar kan senareläggas eller minskas till följd av åtgärder på efterfrågesidan. Energilagring kan vara ett av verktygen för att integrera vindkraft och annan förnybar elproduktion i elsystemet, utvecklingen av smarta nät och smarta hem. Vidgning av nätägarrollen i regionala och lokala nät

skulle kunna bidra till att efterfrågeflexibilitet kan tas till vara för effektstyrning av näten och en effektivare nät drift. Nätregleringen är en annan faktor som bedöms ha betydelse för elnätsföretagens förutsättningar att utveckla elnäten. Enligt IVA krävs en övergripande politisk tydlig målbild med regleringen för att elnäten ska kunna vara en möjliggörare och utvecklas på ett sätt som motsvarar elnätskundernas behov på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt.

Vi håller med om att en tydlig politisk målbild är viktigt för regleringen då det alltid finns en risk att regleringen utformas utifrån utmaningar idag snarare än vad elnäten ska åstadkomma i framtiden. Intäktsregleringen måste ta hänsyn till detta.

För det fall energiskatt kommer att kvarstå i någon form bör den utformas så att den bidrar till efterfrågeflexibilitet, genom att exempelvis vara baserad på ToU, likt trängselskatter för vägar.

Energikommissionens förslag och bedömningar

Betänkandet framhåller att utmaningarna inte endast handlar om att få till stånd investeringar i produktionsanläggningar, utan också om att bygga ut och anpassa elnäten efter nya produktionsätt och att göra det möjligt för kunderna att bli mer aktiva och mer flexibla i sin användning av el och att det är bra med en bred politisk överenskommelse om energipolitikens långsiktiga inriktning som skapar förutsättningar för att klara dessa utmaningar. Att det finns tydliga och stabila ramvillkor för marknadens aktörer bidrar till nya investeringar i Sverige och det är bra med tydliga och stabila ramvillkor.

Det behövs bättre förutsättningar för investeringar i förnybar energi, energiteknik och energieffektiviseringar och det innebär en stor utmaning att förändra energipolitiken från att nästan enbart fokusera på levererad mängd energi till att även se till att det finns tillräckligt med effekt. Ett viktigt steg bör vara att se över regelverk på energiområdet, bl.a. frågor om insatser på överföringssidan och efterfrågesidan. Betänkandet anger att regelverken kring elnäten ständigt bör utvecklas för att säkerställa att näten byggs ut på ett kostnadseffektivt sätt, att elnäten är möjliggörare för nya produkter och tjänster och att det sker samhällsekonomiskt effektiva investeringar i ny elproduktion.

Överföringskapaciteten inom Sverige ska öka, överföringskapaciteten mellan Sverige och grannländerna ska öka och Sverige ska driva på i EU för ökad sammankoppling mellan och inom länder. Flaskhalsar i det nordiska elnätet och mellan Norden och kontinenten ska byggas bort.

Att regelverken ständigt bör utvecklas riskerar att skapa osäkerhet och leda till en instabil reglering, även om det är riktigt att det krävs för en övergripande politisk tydlig målbild för regleringen för att elnäten ska vara en möjliggörare. Det gäller att utforma regleringen för elnätsföretag för att främja en kostnadseffektiv utbyggnadsplanering som ger rätt balans mellan nätutbyggnader, åtgärder på

efterfrågesidan och energilagring å ena sidan mot en stabil förutsägbar reglering å andra sidan.

I dag är elnätsregleringen tydlig på grundprincipen om att nättariffer ska vara objektiva och icke-diskriminerande. Principen gäller dock även vid ”positiv diskriminering”, dvs. då en kundgrupp inom nätområdet ges möjligheter till bättre priser. Av den anledningen kan nätföretag inte testa nya affärsmodeller eller viss ny teknik som kräver annan prissättning. Nätföretagen har i dag möjlighet att införa olika modeller av flexibel nättariff, men måste då införa detta hos alla kunder inom nätområdet. El ska få bevilja demonstrations- och pilotprojekt för särskilda områden i elnäten där nya affärsmodeller och annan prissättning än för övriga kunder får prövas under en begränsad tidperiod. I områden där pilotprojekt har beviljats bör enligt Energikommissionens bedömning elnätsägare få demonstrera nya affärsmodeller, incitament och prismodeller och få chans att analysera dessa innan de exempelvis införs i större skala. På så sätt möjliggörs det att ha en mängd pilotkunder där till exempel utslaget av dynamiska tariffer kan testas. Det bör tillåtas att inkludera såväl privatpersoner som företagskunder.

Detta kanske kan bli intressant att testa, förutsatt att regleringen kommer att bli utformad på ett bra sätt i detta hänseende. Elnätsbolagens investeringar styrs till stor del av vilka incitament som finns i regleringen, vilket är viktigt att beakta när regelverken kring elnäten ständigt utvecklas för att säkerställa att näten byggs ut på ett kostnadseffektivt sätt, att elnäten är möjliggörare för nya produkter och tjänster och att det sker samhällsekonomiskt effektiva investeringar i ny elproduktion.

Krav på nya mätare

Energikommissionen framhåller att genom timavläsning i hela elnätet kommer driften och nyttjandet av elnätet att kunna optimeras på ett bättre sätt än i dag. Funktionskraven på nya elmätare bör skärpas i syfte att klara tätare registrering av mätvärde samt att ge kunden ett öppet gränssnitt till sina mätvärden. Med mätdata per timme kan elnätsföretagen till exempel bättre prognostisera när effekttoppar kommer att inträffa och agera proaktivt på denna information. En utmaning som detta medför är ökning av datahantering för elnätsföretagen. Det pågår ett arbete med att införa nya funktionskrav på elmätare som bl.a. anser att de ska klara av timmätning, kvartsmätning och att mätarna ska ha ett öppet gränssnitt.

Dessa krav på nya mätare tycker vi stämmer överens med det som i övrigt är på gång. Vi anser att det är viktigt att funktionskraven på elmätare tillför ett värde för kunden och inte bara medför kostnader. Nya funktionskraven är en stor teknikförändring mot tidigare utrustning, att jämföra med ex gsm handtelefoner med dagens 4G handdatorer, vilket måste avspeglas i utvecklingen av kompensationsmodellen i intäktsregleringen

Ny precisering av nätägarrollen

Energikommissionen bedömer att nätägarrollen kan behöva ges ett vidgat innehåll för att fullt ut ta till vara de nyttor som smarta nät, energilagring och

efterfrågeflexibilitet ger för elsystemet. Vidare bör nätföretagens roll som delsystemoperatörer inom ramen för Svks systemansvar klargöras.

Vi delar betänkandets syn att underliggande elnät måste ges möjlighet att ta ett större ansvar för delsystemen framförallt i storstäderna där kapacitetsbehovet överstiger överliggande elnäts möjlighet att investera för att tillgodose nåttillräckligheten. En rollförändring kräver tydligare incitament för marknaden att säkerställa leveranssäkerhet via t.ex. produktionsgarantier från fjärrvärmesystem med kraftvärme som finns exempelvis i Stockholm och Malmöregionen.

Konsekvensanalys

Energikommissionen framhåller vikten av att utbyggnaden av förnybar elproduktion går hand i hand med kostnadseffektiva investeringar i elnät, vilket låter positivt.

Småskalig elproduktion

Vi anser att det är en mycket bra ansats att utreda hur småskalig produktion ska bli enklare. Vi måste alla bidra till att göra det enklare att bli och vara småskalig producent. Vi ser gärna en branschövergripande insats för att stimulera tillväxttakten. Det är viktigt att vi inte kräver onödig och fördyrande administration för dessa kunder. Exempelvis bör dessa kunder inte belastas med extra mätning för att kartlägga kundens bruttoproduktion d.v.s. krav på bruttomätning bör ej införas.

Energimix

Överföringen mellan länder ska öka men det är oklart vilken den totala energimixen för svenska kunder blir. Vi anser att kommissionens resonemang om att Sverige ska vara en nettoexportör är bra då det innebär att vi dels skapar förutsättningar för ett robustsystem i Sverige dels en möjlighet att exportera el som bygger på de positiva förhållanden vi har i Sverige att producera förnyelsebar el vilket kan reducera fossilbaserad elproduktion i andra länder.

Energiutnyttjande

Ytterligare ett bra initiativ är att se på hela energiutnyttjande vid fastslagande av Boverkets regler och inte bara fokusera på elförbrukningen. Hittills har effektiva värmepumpar och fjärrvärme gjort att nya bostäder får lägre elförbrukning, men inte nödvändigtvis lägre energiförbrukning genom tillskott av fjärrvärme istället för el.